

Sveinung Sandberg og Willy Pedersen: *Cannabiskultur*. Oslo: Universitetsforlaget 2010

Anmeldt av Christer Hyggen

Boka jeg nettopp har lest er skrevet av Sveinung Sandberg og Willy Pedersen. Forsiden er preget av en stilisert cannabisplante i en nøytral blåfarge. Forsidebildet er treffende for bokens innhold; beskrivende, relativt nøytralt og tydelig. Boka heter helt enkelt *Cannabiskultur*.

Med *Cannabiskultur* har Sveinung Sandberg og Willy Pedersen levert den første omfattende samfunnsvitenskapelige analysen på dette feltet i Norge. At boken er den første omfattende analysen av dette feltet, er overraskende med hensyn til rusmildelets lange og synlige historie, omfanget av bruk i befolkningen, dets mulige skadevirkninger og sammenheng med annen rusmiddelbruk.

Ifølge EMCDA har 15 prosent av alle nordmenn røyket hasj eller cannabis en eller annen gang i løpet av livet. Statens institutt for rusmiddelforskning anslår at nærmere en av fire unge har prøvd rusmiddelet, noe som bekreftes i NOVAs landsomfattende ungdomsstudie Ung i Norge og også i Ung i Oslo. Betyr dette at cannabisbruk er normalisert? En sterk tese i internasjonal forskning om cannabisbruk antyder normalisering. Denne motgås av Sandberg og Pedersen.

Deres forskning viser at røyking av Cannabis fortsatt er et tegn på annerledeshet, protest og opprør. Nettopp dette utgjør noe av rusmildelets tiltrekningskraft. I kjernen av cannabiskulturen ligger fortsatt det forbudte. Cannabisbruk utgjør "Det perfekte opprør" for ressurssterke brukere. Bruken viser at en er alternativ og opposisjonell, tør ta sjanser og bryte loven. Samtidig

signaliserer ikke denne bruken ”stoffmisbruk” eller ”narkomani” i like stor grad som bruk av andre illegale rusmidler.

Cannabiskultur består av tre hoveddeler som samlet er ment å omfatte de viktigste tilnærmingene til cannabiskulturen. Første del omhandler cannabiskulturen. Her lanserer forfatterne sin kulturforståelse og beskriver selve cannabiskulturen. Andre del er en beskrivelse av cannabisøkonomien, mens den siste delen, ”Helse, marginalisering og politikk”, setter røyking av cannabis inn i en nåtidig politisk og forskningsmessig sammenheng. Del to leverer et viktig bidrag og kunnskap som tidligere bare sporadisk og fragmentert er beskrevet gjennom journalistisk innsats. Del tre reiser en del viktige problemstillinger og er nok den delen som har skapt og vil skape mest debatt. Her diskuteres muligheter for, og mulige konsekvenser av depenalisering, avkriminalisering og legalisering av cannabis.

Sandberg og Pedersens tese er at bruk av cannabis ikke kan forstås uten å se på den historiske, politiske og kulturelle konteksten for introduksjonen av stoffet på 1960- og 70-tallet. Denne konteksten skiller bruken av rusmiddelet fra bruken av andre rusmidler ved at den gir en særegen symbolsk betydning. Med unntak av en økning i medisinsk bruk er diskursen rundt og brukernes fortolkning av bruken overraskende stabil over hele perioden fram til i dag. Selv om uttrykket er det samme er likevel konteksten, tiden og samfunnet de lever i, en annen. Uttrykket tolkes her som cannabiskultur – cannabiskulturen som en spesifikk form for subkultur.

Sandberg og Pedersen tar utgangspunkt i den sosiologiske subkulturtradisjonen med røtter i Chicago- og Birminghamskolen. De peker på hvordan bruk av rusmidler generelt og cannabis spesielt har vært plassert innenfor avvikstradisjonen i sosiologien og hvordan dette samlet har vært med på å overdrive forskjellene mellom de som er innenfor subkulturen og de som er utenfor, samtidig som den overdriver likhetene mellom de som befinner seg innenfor. For å løse opp i dette lanserer forfatterne sin egen forståelse av hva en subkultur er. De forholder seg til subkulturtradisjonen, men bruker begrepet på en litt annet måte: For Sandberg og Pedersen definerer ikke subkulturen personer eller grupper på en uttømmende måte. Hasjrøykere går inn og ut av ritualene og symbolene, og de veksler mellom ulike fortellinger. Dette gir mulighet for identitet og annerledeshet, men denne identiteten og annerledesheten er ikke noe statisk eller konstant.

Forfatternes forståelse legger vekt på ritualer og symboler og tillater deltakerne å bevege seg inn og ut av subkulturen – en forståelse som lar

deltakerne bruke subkulturens ritualer og symboler som enkelte verktøy heller enn å utgjøre en fullstendig verktøykasse. Styrken ved dette perspektivet er at forfatterne ikke begrenser seg til å kun se på de som i størst grad omfavner og definerer seg som cannabisrøykere. Dette muliggjør bokens prosjekt om å beskrive og forstå hasjrøykernes hverdag i Norge; fra de sporadiske brukerne som med letthet balanserer konvensjonelle liv med cannabisbruk til cannabisdyrkere, medisinske brukere, smuglere og selgere.

Boka leverer med dette både et viktig sosiologisk bidrag til et felt som er dominert av epidemiologisk og medisinsk forskning og en kritikk av to rådende forståelser knyttet til cannabiskulturen; normaliseringstesen og subkulturforskningen. Etter 1970-tallets opprømte subkulturforskning har man i stor grad latt medisinerne kolonisere rusforskningen. Dette har vært uheldig. Den biomedisinske forskningen antar en bestemt risiko – uavhengig av tid og rom. Denne forskningen overser langt på vei kulturell og sosial kontekst. Den vanlige oppfatning er at cannabis kan lede til sløvheter, passivitet og dårlig mental helse, men Pedersens og Sandbergs hovedargument om potensielle negative konsekvenser av cannabisbruk er at ”Den største faren ved cannabis er kanskje ikke selve bruken, men problemene som dukker opp når en blir involvert i import og omsetning”.

Forfatterne anerkjenner altså mulige skadevirkninger grunnet bruk av stoffet for den enkelte, men kritiserer samtidig tidligere forskning for sitt manglende fokus på kulturelle og økonomiske aspekter ved cannabisbruk. Dette er aspekter som sjelden trekkes inn i vurderingene av skadepotensialet.

Cannabisrøyking behandles i boka som symbolsk konsum. Som symbolsk konsum kan cannabisrøyking være identitetsskapende og positivt for den enkelte. Samtidig kan det også være nettopp dette som gjør det vanskelig å slutte, altså noe som bidrar til avhengighet. Forfatterne antar at dette særlig vil kunne gjelde for de mindre ressurssterke, personer med få alternative nettverk utenfor cannabiskulturen. De peker også på at nettopp det at stoffet er illegalt kan være med på å bidra til å gjøre det skadelig. Stoffets illegale status gjør at bruken kan åpne for roller i den illegale økonomien, og nettopp cannabisøkonomien med sine komplekse sosiale nettverk, inntekter og risiko for straffereaksjoner er derfor en viktig del av forklaringen på hvorfor hasjrøykerne marginaliseres. Cannabis er altså farlig, ikke bare på grunn av dets psykoaktive virkninger, men på grunn av dets illegale status. Bruk foregår i lukkede systemer og koblingen til de tynge stoffene går via det sosiale, ikke nødvendigvis suget etter sterkere rusopplevelser.

Cannabiskultur er et viktig stykke arbeid som trekker rusforskningen inn i sosiologien og viser sosiologiens viktige og naturlige rolle i rusforskningen. *Cannabiskultur* setter røyking av cannabis inn i en historisk og kulturell sammenheng. Dette er gjort på en innsiktsfull og spennende måte. Ikke minst er det svært godt skrevet. De mange henvisningene til populærkulturelle uttrykk og til motkulturelle strømninger er også med på å gi boka særpreg og gjøre den levende. Men det som i særlig grad gjør den levende, er cannabisrøykerne selv. Gjennom boka blir vi introdusert for cannabisrøykerne gjennom beskrivelser og sitater som bygger på intervjuer gjennomført av forfatterne.

Og det er et imponerende datamateriale som legges til grunn: Forfatterne har gjennom flere år og flere prosjekter intervjuet og observert cannabisrøykere. Samlet er det gjennomført over 100 intervjuer ”og snakket med langt flere”. Intervjuene er gjennomført over hele landet, med personer som har ulik grad av tilknytning til cannabiskulturen og cannabisøkonomien, med ”smuglere, dealere, dyrkere og medisinske brukere”. I tillegg trekker boka veksler på Ung i Norge longitudinell, noe som gir et ytterligere inntrykk av solid sosiologisk håndverk og forankring.

Lest sammen med deres felles større prosjekt, som blant annet tidligere har resultert i en rekke vitenskapelige artikler og den tidligere boka *Gatekapital*, blir det hele ganske overbevisende. Boka har fått og fortjener mye oppmerksomhet, både på grunn av sitt unike empiriske materiale, sine grundige og gode teoretiske innsikter, faglige kritikk og teoriutvikling og det at den i tillegg tør å ta for seg politisk kontroversielle temaer uten å ty til verken moralisme eller forherligelse. *Cannabiskultur* gir et godt grunnlag for en mer informert offentlig debatt om cannabisbruk.